

Suvremeni hrvatski jednojezični rječnici

Živković, Marijana

Master's thesis / Diplomski rad

2012

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:142:844072>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-19**

FILOZOFSKI FAKULTET
SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU

Repository / Repozitorij:

[FFOS-repository - Repository of the Faculty of Humanities and Social Sciences Osijek](#)

Sveučilište J.J. Strossmayera u Osijeku
Filozofski fakultet
Diplomski studij Hrvatski jezik i književnost

Marijana Živković

Suvremeni hrvatski jednojezični rječnici

Diplomski rad

Mentorica: prof. dr. sc. Vlasta Rišner

Osijek, 2012.

SAŽETAK

U radu će biti riječi o hrvatskim jednojezičnicima 20. stoljeća. Istaknuto je vrijeme nastanka hrvatskih jednojezičnika, a naglasak je stavljen na *Rječnik hrvatskoga jezika* Vladimira Anića iz 1991., 1998. i 2003. godine, *Rječnik hrvatskoga jezika* koji izdaje Leksikografski zavod Miroslav Krleža i Školska knjiga 2000. godine te *Hrvatski enciklopedijski rječnik* iz 2002. godine. Na temelju literature i korpusa iz odabranih časopisa pokušat će se utvrditi sličnosti i razlike u vremenskoj raslojenosti leksika u rječnicima. Navedena je podjela na pasivni sloj općega leksika i sloj koji se nalazi između aktivnog i pasivnog leksika. Istaknute su opće značajke svih triju rječnika, godine izdanja te način na koji su nastajali. Opisuju se i eufemizmi, odnosno zastupljenost eufemizama u spomenutim rječnicima. Pravopis, naglasci, množinski oblici u odnosu na pisanje *d* i *t* te rodovi značajke su petoga poglavlja koje nosi naziv *Ostale razlike u rječnicima*. Tvrdnje su potkrijepljene primjerima iz uspoređenih rječnika.

Ključne riječi: jednojezičnik, rječnik, vremenska raslojenost leksika, eufemizmi

SADRŽAJ:

1. Uvod	4
2. Hrvatska jednojezična leksikografija u 20. stoljeću	5
2.1. Razvoj hrvatske jednojezične leksikografije	5
2.2. Peto razdoblje: od 1991. do danas	6
2.3. Popis jednojezičnih rječnika od 1991. do danas	7
3. Općenito o suvremenim hrvatskim jednojezičnim rječnicima	9
3.1. Vladimir Anić: <i>Rječnik hrvatskoga jezika</i>	9
3.2. Leksikografski zavod i Školska knjiga: <i>Rječnik hrvatskoga jezika</i>	9
3.3. <i>Hrvatski enciklopedijski rječnik</i>	10
4. Vremenska raslojenost leksika u rječnicima	12
4.1. Pasivni sloj općeg leksika	12
4.1.1. Historizmi	12
4.1.2. Arhaizmi	16
4.1.3. Nekrotizmi.	18
4.1.4. Knjiški leksemi.	18
4.2. Sloj koji se nalazi između aktivnog i pasivnog leksika	20
4.2.1. Zastarjelice	20
4.2.2. Pomodnice	22
4.2.3. Oživljenice	24
4.2.4. Novotvorenice	27
5. Eufemizmi	31
6. Ostale razlike u rječnicima	34
7. Zaključak	36
8. Literatura	38

POPIS TABLICA:

Tablica 1. Hrvatski jednojezični rječnici od 1991. godine do danas.	7
Tablica 2. Historizmi u suvremenim hrvatskim jednojezičnim rječnicima .	12
Tablica 3. Arhaizmi u suvremenim hrvatskim jednojezičnim rječnicima .	16
Tablica 4. Knjiški leksemi u suvremenim hrvatskim jednojezičnim rječnicima .	18
Tablica 5. Zastarjelice u suvremenim hrvatskim jednojezičnim rječnicima.	20
Tablica 6. Pomodnice u suvremenim hrvatskim jednojezičnim rječnicima.	22
Tablica 7. Oživljenice u suvremenim hrvatskim jednojezičnim rječnicima.	24
Tablica 8. Novotvorenice u suvremenim hrvatskim jednojezičnim rječnicima .	27
Tablica 9. Eufemizmi u suvremenim hrvatskim jednojezičnim rječnicima.	32

1. UVOD

U ovome diplomskom radu analizira se usporedba *Rječnika hrvatskoga jezika* Vladimira Anića iz 1991., 1998. i 2003. godine, *Rječnika hrvatskoga jezika* koji izdaje Leksikografski zavod Miroslav Krleža i Školska knjiga 2000. godine te *Hrvatskog enciklopedijskog rječnika* iz 2002. godine. Razmatra se odnos triju izdanja Anićeva Rječnika i uspoređuje s rječnikom Leksikografskog zavoda i *Hrvatskim enciklopedijskim rječnikom*.

U radu će najprije biti riječi o pojedinostima u hrvatskoj jednojezičnoj leksikografiji u 20. stoljeću. Govori se o pet razdoblja, ali naglasak je stavljen na zadnje razdoblje razvoja leksikografije. U nastavku rada istaknuta je tablica u kojoj se nalazi popis hrvatskih jednojezičnika od 1991. godine do danas. Istraživanjem se pokušalo obuhvatiti što više rječnika.

U trećem su poglavlju istaknute opće značajke rječnika, broj natuknica, voditelji i urednici rječnika.

Vremenska raslojenost leksika u rječnicima naslov je četvrtog poglavlja. Slijedi podjela na pasivni sloj općeg leksika gdje pripadaju: historizmi, arhaizmi, nekrotizmi, knjiški leksemi; te sloj koji se nalazi između aktivnog i pasivnog leksika u čiju skupinu spadaju: zastarjelice, pomodnice, oživljenice i novotvorenice.

U petom su poglavlju naznačena obilježja eufemizama u rječnicima. Prikazana je zastupljenost u trima rječnicima iz kojih je provedena analiza.

Pravopis, naglasci, množinski oblici u odnosu na pisanje *d* i *t* i rodovi značajke su šestog poglavlja koje nosi naziv *Ostale razlike u rječnicima*.

2. HRVATSKA JEDNOJEZIČNA LEKSIKOGRAFIJA U 20. STOLJEĆU

Baviti se leksikografijom znači prihvatiti zahtjevan i primamljiv, ali i nezahvalan i iscrpljujući stručni izazov. Istinski leksikograf rad na rječniku ne drži poslom nego pozivom: brižljivo iščitava prikupljenu građu, marljivo ispisuje primjere, neprekidno lista recentne rječnike, nebrojeno puta prepravlja i prepisuje prikupljene bilješke, odlučno precрта primjer uporabe za koji mu se čini da je napravljen skoro savršeno, mudruje nad jednim rječničkim člankom nekoliko dana, tjedana pa i mjeseci i bude presretnim kada iz mukotrpnoga rada nastane tek jedna stranica rječnika koju će, kao i cijeli rječnik, ako nije napravljen kako treba, razočarano komentirati korisnici, a kritički dočekati strukovnjaci.

Prihvatiti leksikografski križ i cijeli se život uspješno nositi s njim – to može samo istinski leksikograf, svjestan da odmjeren, ozbiljan i temeljit pristup obradbi može uroditi izvrsnim, pouzdanim rječnikom, pristupačnim i bliskim ne samo sadašnjim, nego i brojnim pripadnicima budućih naraštaja, navodi Bernardina Petrović u članku *Hrvatska jednojezična leksikografija u 20. stoljeću* (Petrović, 2006: 463).

2.1. RAZVOJ HRVATSKE JEDNOJEZIČNE LEKSIKOGRAFIJE

Razvoj je hrvatske jednojezične leksikografije u 20. stoljeću prilično usporediv s procesom standardizacije hrvatskoga jezika prijelaza iz 19. u 20. stoljeće, kao i samoga 20. stoljeća, jer se, kao i sami standardizacijski procesi, može razmatrati u pet vremenskih odsječaka.

Prvo razdoblje započinje s godinom 1880., odnosno s počecima rada na Akademijinu Rječniku, leksikografskome priručniku kojemu u pogledu načina rada i izvedbe nema sličnoga hrvatskoga leksikografskoga priručnika. Stoga tomu dijakronijskom rječniku treba dati posebno mjesto u hrvatskoj jednojezičnoj leksikografiji.

U drugom razdoblju, koje se vremenski može odrediti početkom 20. stoljeća, odnosno 1899. godinom, kada je objavljen prvi hrvatski rječnik stranih riječi, a traje do 1941. godine, objavljeno je nekoliko zapaženih, raznolikih leksikografskih priručnika. Uz rječnike stranih riječi svakako treba izdvojiti i prvi dovršeni hrvatski jednojezičnik, prvi hrvatski jednojezični konceptualni rječnik te prvi hrvatski slikovni jednojezičnik.

Treće je i najkraće razdoblje u razvoju hrvatske jednojezične leksikografije trajalo nepune četiri godine. U tom je razdoblju jasno definirana ideja o potrebi izradbe općega hrvatskoga jednojezičnika suvremenoga jezika. Iako ideja ipak nije do kraja dozrela, a nije ni ostvarena, to

je razdoblje ostavilo znatan trag u razvoju jednojezične hrvatske leksikografije, bez obzira na sve izvanjezične okolnosti koje su je znakovito obilježile.

Slijedi vremenski prilično dugo i leksikografski iznimno plodno četvrto razdoblje, obremenjeno dvojakim, hrvatskim ili srpskim imenom. Tek su rijetki leksikografski uradci i njihovi autori uspijevali odoljeti toj dvoimenskoj tendenciji.

I na kraju, peto razdoblje – od 1991. do početka 21. stoljeća – započinje s prvim suvremeno koncipiranim općim hrvatskim jednojezičnikom, a s metodološkoga i izdavačkoga gledišta označuje, kao i prethodno razdoblje, iznimno plodan vremenski odsječak.

2.2. PETO RAZDOBLJE: OD 1991. DO DANAS

Kada su u pitanju hrvatski jednojezičnici, prethodno navedeni, naglasak u ovome radu stavljen je na pet rječnika iz petog razdoblja. Riječ je o: *Rječniku hrvatskoga jezika* Vladimira Anića iz 1991., 1998. i 2003. godine, *Rječniku hrvatskoga jezika* koji izdaje Leksikografski zavod Miroslav Krleža i *Školska knjiga* 2000. godine te *Hrvatskom enciklopedijskom rječniku* iz 2002. godine.

U zadnjem je desetljeću 20. stoljeća objavljeno još nekoliko različitih vrsta jednojezičnika: *Hrvatski etimološki rječnik* Alemka Gluhaka, *Rječnik suvišnih tuđica u hrvatskome jeziku* Mate Šimundića, *Rimarij. Srokovni rječnik hrvatskoga jezika* Mate Marasa, *Rječnik novih riječi* Dunje Brozović-Rončević, Alemka Gluhaka, Vesne Muhvić-Dimanovski, Lelije Sočanac i Branka Sočanca.

Dva su rječnika izdana 1999. godine: *Rječnik stranih riječi* Vladimira Anića i Ive Goldsteina i *Hrvatski čestotni rječnik* Milana Moguša, Maje Bratanić i Marka Tadića.

2.3. POPIS JEDNOJEZIČNIH RJEČNIKA OD 1991. DO DANAS

U prethodnom je poglavlju istaknuto nekoliko hrvatskih jednojezičnika. U tablici¹ koja slijedi bit će prikazani još neki hrvatski jednojezični rječnici od 1991. godine do danas. Istraživanjem se pokušalo obuhvatiti što više hrvatskih jednojezičnika.

Tablica 1. Hrvatski jednojezični rječnici od 1991. godine do danas

Rječnik	Autor	Godina izdanja
<i>Rječnik hrvatskoga jezika</i>	Vladimir Anić	1991.;1994; 1998; 2003.
<i>Hrvatski etimološki rječnik</i>	Alemko Gluhak	1993.
<i>Rječnik suvišnih tuđica u hrvatskomu jeziku</i>	Mate Šimundić	1994.
<i>Rječnik novih riječi</i>	Dunja Brozović-Rončević, Alemko Gluhak, Vesna Muhvić- Dimanovski, Lelija Sočanac, Branko Sočanac	1996.
<i>Rječnik hrvatskog književnog nazivlja</i>	Stjepan Blažanović	1997.
<i>Jadranske dopune Skokovu Etimologijskom rječniku</i>	Vojmir Vinja	1998.-2004.
<i>Čestotni rječnik hrvatskoga jezika</i>	Marija Bratanić, Milan Moguš, Marko Tadić	1999.
<i>Rječnik hrvatskoga jezika</i>	Urednik Jure Šonje	2000.
<i>Eponimski leksikon</i>	Dubravko Mršić	2000.
<i>Rječnik filozofskih pojmova</i>	Anto Mišić	2000.
<i>Hrvatski enciklopedijski rječnik</i>	Ranko Matasović, Ljiljana Jojić, Vladimir Anić i suradnici	2002.
<i>Hrvatski frazeološki rječnik</i>	Antica Menac, Željka Fink- Arsovski, Radomir Venturin	2003.

¹ Pojedini podaci koji su prikazani u tablici preuzeti su iz članka Ivana Markovića *Važniji hrvatski rječnici*.

<i>Rječnik sinonima hrvatskoga jezika</i>	Ljiljana Šarić, Wiebke Wittschen	2003.; 2008.
<i>Rječnik bilja</i>	Stanislav Gilić	2004.
<i>Rječnik književnog nazivlja</i>	Milivoj Solar	2006.
<i>Rječnik kratica</i>	Stjepan Babić, Milena Žic Fuchs	2007.

Iz Tablice 1. vidljivo je kako je hrvatska leksikologija bogata jednojezičnim rječnicima. Iako postoje različite vrste rječnika, kao npr. opći i specijalizirani rječnici, enciklopedijski i jezični rječnici, rječnici za odrasle i rječnici za djecu, rječnici za strance i rječnici za izvorne govornike, u tablici su svi prikazani kao jednojezični jer ni u jednome od navedenih nisu upotrijebljena dva jezika.

3. OPĆENITO O SUVREMENIM HRVATSKIM JEDNOJEZIČNIM RJEČNICIMA

3.1. VLADIMIR ANIĆ: RJEČNIK HRVATSKOGA JEZIKA

Rječnik hrvatskoga jezika Vladimira Anića prvi je put objavljen u prosincu 1991. godine (884 stranice), drugo je izdanje objavljeno u listopadu 1994. godine (1246 stranica) i treće izdanje u veljači 1998. godine (1440 stranica).

Kao što je poslije objavljivanja svakoga izdanja Vladimir Anić radio na dopunjavanju i proširivanju postojeće građe, tako je i nakon objavljivanja III. izdanja u veljači 1998. nastavio pripremati poboljšanja i dopune. Na tome je radio doslovce do posljednjih dana pred smrt 30. studenoga 2000. godine. Za sobom je ostavio djelomično sređenu i djelomično nesređenu građu za oko 200 novih rječničkih stranica. Budući da je III. izdanje bilo rasprodano, skupina leksikografa koja je s profesorom Anićem tijekom deset godina blisko surađivala na prva tri izdanja rječnika obradila je i pripremila za tisak autorove dopune; poštujući autorovu koncepciju, proširila ih je uporabom novih, specijaliziranih rječnika i priručnika koji su se u međuvremenu pojavili.

U odnosu na treće izdanje *Rječnika hrvatskoga jezika* koje je imalo oko 60.000 natuknica s približno 100.000 obrađenih pojmova, novo je izdanje prošireno za gotovo 10.000 novih natuknica, odnosno za više od 25.000 novih pojmova. Četvrto izdanje Anićeva rječnika izdano je 2003. godine i nazvano je *Veliki rječnik hrvatskoga jezika*, a izdaje ga Novi Liber.

3.2. LEKSIKOGRAFSKI ZAVOD I ŠKOLSKA KNJIGA: RJEČNIK HRVATSKOGA JEZIKA (ur. Jure Šonje)

Rječnik hrvatskoga jezika jednojezični je rječnik koji obrađuje temeljni fond riječi - od svima znanih riječi svakodnevne upotrebe do pojmova različitih područja ljudskih znanja i djelatnosti, prirodnih i društvenih znanosti i njihovih disciplina.

Tu su nazivi iz svijeta umjetnosti, športa, tehnike, industrije, trgovine, administracije, narodnog stvaralaštva, neka zemljopisna imena kao što su imena država, glavnih gradova, naseljenih otoka, većih rijeka, etnici i astronomska imena. Uz definicije te mnogobrojne primjere kojima se ilustrira upotreba, uvrštene su oznake naglasaka i naglasnih duljina, dosljedno su i iscrpno navedena gramatička obilježja riječi te, uz riječi stranoga podrijetla, etimološke odrednice. Uz riječi suvremenoga hrvatskoga književnog jezika uvršteni su i mnogi nestandardni oblici – regionalni, razgovorni i dijalektni. Izbor riječi obogaćuju i one koje pripadaju

povijesnom sloju hrvatskoga jezika, zatim izvedenice, stručni nazivi, općejezične fraze. *Rječnik hrvatskoga jezika* nezaobilazan je izvor podataka za svakoga tko želi pouzdanu obavijest o značenju, naglasku i gramatičkim svojstvima riječi.

Leksikografski zavod Miroslav Krleža i Školska knjiga zajedno su 1992. ugovorili izradu projekta *Rječnika hrvatskoga jezika*. Temeljem višegodišnjih priprema i prikupljene građe obje su tvrtke stvorile sve uvjete da ispune očekivanje javnosti za *Rječnikom hrvatskoga jezika*. Određen je zaista kratak rok i predviđen opseg od 45.000 riječi, a za voditelje urednike postavljeni su Dalibor Brozović, Tomislav Ladan i Dragutin Raguž. Oni su se u radu razišli i 1996. prekinuli nedovršen posao.

Leksikografski zavod i Školska knjiga su iste te 1996. godine imenovali Juru Šonju za glavnog urednika, a Anušku Nakić za pomoćnicu glavnog urednika sa zadatkom da s postojećim i novim stručnim i znanstvenim suradnicima dovedu projekt do objavljivanja. Oni su dopunili i proširili opseg na 64.000 riječi s 3 400 fraza, 3 900 sintagmi, svim gramatičkim podacima o priložima, pridjevima i 11.000 glagola, pa se može reći da je ovaj *Rječnik hrvatskoga jezika* cjelovito i novo djelo. Izdan je u rujnu 2000. godine.

3.3. HRVATSKI ENCIKLOPEDIJSKI RJEČNIK

Enciklopedijski rječnici objedinjuju dva pristupa jeziku: pristup jezikoslovni i pristup enciklopedijski. U *Hrvatskom enciklopedijskom rječniku* koji je objavljen 2002. godine te se dvije komponente prožimaju u definicijama, u etimologiji i onomastici, u interpretacijama natuknica iz mitologije, povijesti, zemljopisa, znanosti i opće kulture. Dok sistematizacija natuknice teži prema enciklopedijskom obliku (s nosećim osnovnim pojmom i nadovezanim grozdom izvedenica i dopunskih informacija), u izboru i opisu građe prevladava jezikoslovna sastavnica. Stoga su i imena iz povijesti i opće kulture uvrštavana pretežno po kriterijima upotrebe u jeziku kojem pomažu da bolje izrazi misao - primjerom, metaforom, slikovitom usporedbom ili naprosto dopunskom informacijom.

Kao svaki ozbiljan i ambiciozan jednojezično-jednosveščani rječnik, i ovaj prvi *Hrvatski enciklopedijski rječnik* prije svega nastoji ispuniti svoju osnovnu leksikografsku ulogu: obuhvatiti bogati korpus živoga hrvatskoga govornoga i pisanoga jezika - bez diskriminacije prema bilo kojoj vrsti riječi, ali s jasnom odrednicom o njihovu porijeklu i položaju u jeziku. Na toj je osnovi nastao ovaj *Rječnik* s ukupno 175.000 uvrštenih pojmova: od toga oko 110.000 obrađenih riječi i njihovih izvedenica, te oko 47.000 vlastitih hrvatskih imena, prezimena i toponima o njihovoj rasprostranjenosti i približno 18.000 objašnjenih imena iz mitologije,

povijesti, opće kulture i zemljopisa. Tematskom širinom i brojem unosa to je dosad daleko najbogatiji jednosveščani hrvatsko-hrvatski rječnik.

Obilna količina građe odredila je veličinu knjige većom od uobičajenog rječničkog, ali još uvijek prikladnom za priručničku uporabu. Alternativa je bila izdanje u dva sveska, što bi osjetljivo povisilo kupovnu cijenu. Tako smo dobili, uvjetno rečeno, pet priručnika u jednome: rječnik s preciznim definicijama; sustavni prikaz gramatičkih oblika i naglasaka; etimologiju koja ide duboko do indoeuropskih i praslavenskih korijena; onomastiku koja pored hrvatskih imena i prezimena bilježi i njihovo porijeklo i rasprostranjenost; leksikonsku komponentu s osnovnim podacima o značajnim osobama, povijesnim događajima i mjestima kojih su imena u široj upotrebi.

Oslonac za pisanje *Hrvatskog enciklopedijskog rječnika* bili su *Rječnik hrvatskog jezika* Vladimira Anića i *Rječnik stranih riječi* Ive Goldsteina i Vladimira Anića. Na Rječniku su radili Vladimir Anić, Ivo Pranjković, Dunja Brozović Rončević, Ivo Goldstein, Slavko Goldstein, Ljiljana Jojić i Ranko Matasović.

4. VREMENSKA RASLOJENOST LEKSIKA U RJEČNICIMA

Vremenska raslojenost leksika pokazuje kako se leksik razvijao u povijesnim tijekovima, kako je pratio povijesna i društvena zbivanja. Leksik svakog narednog razdoblja uvijek je bogatiji i izgrađeniji od leksika prethodnog razdoblja. Međutim, u svim razdobljima neki su leksemi bili česti, a neki rijetki, navodi Marko Samardžija u užbeniku *Hrvatski jezik 4. (Leksikologija s poviješću hrvatskoga jezika)* (Samardžija, 2003: 28). Vremenska raslojenost leksika obuhvaća: historizme, arhaizme, nekrotizme i knjiške lekseme koji pripadaju pasivnom sloju općeg leksika te zastarjelice, pomodnice, oživljenice i novotvorenice koje pripadaju sloju koji se nalazi između aktivnog i pasivnog leksika.

4.1. PASIVNI SLOJ OPĆEG LEKSIKA

4.1.1. HISTORIZMI

Historizmi su riječi koje su nestale iz aktivnoga jezika zato što su nestale pojave, stvari i osobe koje su te riječi označavale. Oni su prešli iz aktivnog leksika u pasivni djelovanjem izvanjezičnih čimbenika. Zbog vlastite povijesne pripadnosti, historizmi većinom nemaju sinonima te su u aktivnome leksiku potrebni u povijesnome kontekstu.

U tablici koja slijedi prikazani su pojedini historizmi koji se nalaze u rječnicima koji se uspoređuju.

Tablica 2. Historizmi u suvremenim hrvatskim jednojezičnim rječnicima

	Anić, 1991.	Anić, 1988.	Anić, 2003.	LZ (Šonje, ur.), 2000.	HER, 2002.
<i>barun</i>	'plemički plemićki naslov nižega ranga' (23.) ²	'plemički plemićki naslov nižega ranga' (46.)	'povijesno plemićki naslov nižega ranga; tokom razvitka feudalizma dobiva različito	'niži plemić na feudalnoj hijerarhijskoj ljestvici' (58.)	'plemički naslov nižega ranga, tokom razvitka feudalizma dobiva različito značenje u

² Broj stranice u rječniku

			značenje u pojedinim zemljama; u hijerarhijskom redu stoji između nižeg plemića i grofa -vrlo moćna osoba koja kontrolira veliku industriju, medije i sl.' (61.)		pojednim zemljama u hijerarhijskom redu stoji između nižeg plemića i grofa -vrlo moćna osoba koja kontrolira veliku industriju, medije i sl.' (94.)
<i>kmet</i>	'neslobodan seljak vezan za zemlju svoga feudalnog gospodara; seoski glavlar, glavlar sela' (264.)	'neslobodan seljak vezan za zemlju svoga feudalnog gospodara; seoski glavlar, glavlar sela' (413.)	'neslobodan seljak vezan za zemlju svoga feudalnog gospodara; seoski glavlar, glavlar sela' (581.)	'seljak koji nema vlastite zemlje nego ju je primio od vlastelina za obradbu uz prodavanja u naravi i druge obveze prema vlastelinu' (458.)	'neslobodan seljak vezan za zemlju svoga feudalnog gospodara; seoski glavlar, glavlar sela' (582.)
<i>banovina</i>	'upravna oblast kojom upravlja ban -zgrada u kojoj se nalazi administracija banovine' (22.)	'upravna oblast kojom upravlja ban - zgrada u kojoj se nalazi administracija banovine; Banovina=Banija' (45.)	'upravna oblast kojom upravlja ban, banija - zgrada u kojoj se nalazi administracija banovine' (58.)	'država kojom upravlja ban -političko-upravna jedinica kojom upravlja ban' (55.)	'Banija -u širem smislu područje nekadašnje Hrvatske i Slavonije kojim je vladao ban' (89.)
<i>dukat</i>	'jedinica novca; zlatnik; plemenita i najpoželjnija boja bliska žutoj' (131.)	'jedinica novca; zlatnik; plemenita i najpoželjnija boja bliska žutoj (vina, grožđa i sl.)' (197.)	'jedinica novca -mletački zlatnik; cekin -stari talijanski srebrni novac' (265.)	'mletački zlatnik -zlatnik, cekin' (220.)	'jedinica novca; zlatnik; plemenita i najpoželjnija boja bliska žutoj (vina, grožđa i sl.) -stari talijanski srebrni novac' (281.)

Barun

U *Rječniku hrvatskoga jezika* Vladimira Anića iz 1991. i 1998. godine uz riječ *barun* stoji objašnjenje: 'plemički naslov nižega ranga' (Anić, 1998: 46). U izdanju iz 2003. godine navedeno je opsežnije obrazloženje: 'povijesno plemićki naslov nižega ranga; tokom razvitka feudalizma dobiva različito značenje u pojedinim zemljama; u hijerarhijskom redu stoji između nižeg plemića i grofa'. Anić navodi da se u žargonu riječ *barun* može objasniti kao 'vrlo moćna osoba koja kontrolira veliku industriju, medije i sl.' (Anić, 2003: 61).

U *Rječniku hrvatskoga jezika* koji izdaje Leksikografski zavod 2000. godine stoji vrlo kratko objašnjenje: 'niži plemić na feudalnoj hijerarhijskoj ljestvici' (LZ³, 2000: 58). Objašnjenje koje se može iščitati iz *Hrvatskog enciklopedijskog rječnika* slično je objašnjenju iz Anićeva *Rječnika*, ali je prošireno natuknicom: 'vrlo moćna osoba koja kontrolira veliku industriju, medije i sl.' (HER⁴, 2002: 94).

Kmet

U sva tri izdanja Anićeva *Rječnika* navedeno je isto značenje za riječ *kmet*: 'neslobodan seljak vezan za zemlju svoga feudalnog gospodara; seoski glavar, glavar sela' (Anić, 1998: 413). U *Rječniku* Leksikografskog zavoda također stoji slično objašnjenje: 'seljak koji nema vlastite zemlje nego ju je primio od vlastelina za obradbu uz prodavanja u naravi i druge obveze prema vlastelinu' (LZ, 2000: 458).

Hrvatski enciklopedijski rječnik donosi identično objašnjenje kao i kod Anića: 'neslobodan seljak vezan za zemlju svoga feudalnog gospodara; seoski glavar, glavar sela' (HER, 2002: 582)

Banovina

Anićev *Rječnik* za riječ *banovina* donosi objašnjenje: 'upravna oblast kojom upravlja ban; zgrada u kojoj se nalazi administracija banovine; Banovina=Banija' (Anić, 1998: 45). Slična objašnjenja nalaze se u sva tri izdanja što je vidljivo iz tablice. *Rječnik* Leksikografskog zavoda

---

³ Skraćenica Rječnika hrvatskoga jezika koji izdaje Leksikografski zavod, u daljnjem tekstu bit će također tako navedeno.

⁴ Hrvatski enciklopedijski rječnik

navedenu riječ objašnjava: 'država kojom upravlja ban; političko-upravna jedinica kojom upravlja ban' (LZ, 2000: 55).

Iz Tablice 2. može se iščitati i objašnjenje koje nudi *Hrvatski enciklopedijski rječnik* za riječ *banovina*: 'Banija; u širem smislu područje nekadašnje Hrvatske i Slavonije kojim je vladao ban' (HER, 2002: 89).

Dukat

Anićev *Rječnik* iz 1991. godine riječ *dukat* objašnjava kao 'jedinicu novca; zlatnik; plemenitu i najpoželjniju boja blisku žutoj' (Anić, 1991: 131). U izdanju iz 1998. godine objašnjenje je nadopunjeno te istaknuto kako je plemenita i najpoželjnija boja bliska žutoj zapravo boja vina, grožđa i sl. Za razliku od prva dva izdanja u trećem izdanju stoji još detaljnije objašnjenje: 'jedinica novca; mletački zlatnik; cekin; stari talijanski srebrni novac' (Anić, 2003: 265).

U *Rječniku* Leksikografskog zavoda istaknuto je vrlo kratko objašnjenje za navedenu riječ: 'mletački zlatnik: zlatnik, cekin' (LZ, 2000: 220). Treba naglasiti kako je natuknica u najnovijem Anićevu *Rječniku* jednaka natuknici, odnosno objašnjenju, u *Hrvatskom enciklopedijskom rječniku*.

Može se uočiti kako su historizmi prisutni u rječnicima hrvatskoga jezika. U različitim vremenskim razdobljima iz kojih potječu navedeni rječnici historizmi imaju svoju ulogu i svoje mjesto. Historizmi se rabe kada se govori o vremenu u kojemu je ono što označavaju bilo sastavni dio društvenoga života pa bi prikazivanje toga razdoblja bez njih bilo nedovoljno obavijesno. Neki ih zovu i *riječi vezane za vrijeme*.

4.1.2. ARHAIZMI

Arhaizmi su riječi koje su postale dijelom pasivnog leksika zbog unutarjezičnih razloga. Treba ih razlikovati od zastarjelica koje još nisu dio pasivnog leksika. U tablici su navedena objašnjenja pojedinih arhaizama iz rječnika.

Tablica 3. Arhaizmi u suvremenim hrvatskim jednojezičnim rječnicima

	Anić, 1991.	Anić, 1988.	Anić, 2003.	LZ, 2000.	HER, 2002.
<i>čislo</i>	'krunica, brojanica' (81.)	'krunica, brojanica' (125.)	'nanizana zrna (drvena, jantarna, koštana) koja se pri molitvi prebrajaju; brojanica, krunica' (169.)	'krunica, broj ili niz' (145.)	'nanizana zrna koja se pri molitvi prebrajaju, brojanica, krunica' (201.)
<i>izba</i>	'mala soba, manja prostorija za razne namjene (ostava, spremište)' (222.)	'mala soba, manja prostorija za razne namjene (ostava, spremište)' (342.)	'mala soba, manja prostorija za razne namjene (ostava, spremište)' (480.)	'mala soba, sobica; mala prostorija posebne namjene; ostava, spremište, pivnica; prostorija pod zemljom, podrum; ovalni izrez u valnici brodice u kojem leži veslo' (348.)	'manja prostorija za različite namjene (ostava, spremište i sl.) -mala soba' (502.)
<i>horugva</i>	-ne navodi se	-ne navodi se	-ne navodi se	-ne navodi se	-ne navodi se
<i>polza</i>	-ne navodi se	-ne navodi se	-ne navodi se	-ne navodi se	-ne navodi se

Čislo

U Anićevu *Rječniku* iz 1991. i 1998. godine uz riječ *čislo* navedeno je vrlo kratko objašnjenje: 'krunica, brojanica' (Anić, 1998: 125). U izdanju iz 2003. godine može se iščitati dulje objašnjenje: 'nanizana zrna (drvena, jantarna, koštana) koja se pri molitvi prebrajaju; brojanica, krunica' (Anić, 2003: 125). *Rječnik* Leksikografskog zavoda pak navodi samo kako je *čislo* krunica, broj ili niz, izostavlja riječ brojanica koja pripada pravoslavnoj vjeri. (LZ, 2000: 348). *Enciklopedijski rječnik* nudi slično objašnjenje koje se može iščitati iz Anićeve najnovijeg izdanja: 'nanizana zrna koja se pri molitvi prebrajaju, brojanica, krunica' (HER, 2002: 201).

Izba

Anićevi stariji rječnici i *Hrvatski enciklopedijski rječnik* navode kako je u razgovornom jeziku riječ *izba* 'mala soba', zatim slijedi objašnjenje da je *izba* 'manja prostorija za razne namjene (ostava, spremište)' (Anić, 1998: 342). U novijem izdanju *Rječnika* također je navedeno isto objašnjenje, ali je razlika u tome što riječ više nije navedena kako se koristi u razgovornom jeziku nego pripada arhaizmima (Anić, 2003: 169). *Rječnik* Leksikografskog zavoda nudi opširnije objašnjenje: 'mala soba, sobica; mala prostorija posebne namjene; ostava, spremište, pivnica; prostorija pod zemljom, podrum; ovalni izrez u valnici brodice u kojem leži veslo' (LZ, 2000: 348).

Horugva i polza

Iz Tablice 3. vidljivo je kako ni jedan rječnik ne navodi objašnjenje za ova dva arhaizma. U djelima starih hrvatskih pisaca česti su navedeni primjeri. *Horugva* je zapravo *zastava*, *stijeg* dok je *polza* korist.

Vidljivo je da su pojedini arhaizmi, kao i historizmi, prisutni u sva tri izdanja Anićeve *Rječnika*, u *Rječniku hrvatskog jezika* Leksikografskog zavoda te u *Hrvatskom enciklopedijskom rječniku*. Arhaizmi ne pripadaju standardnome jeziku. Rabe se kao stilska sredstva u književno-umjetničkom stilu. Ne mogu postati dijelom aktivnoga leksika jer su njihovo mjesto zauzeli njihovi sinonimi, riječi iz aktivnoga leksika.

4.1.3. NEKROTIZMI

Nekrotizmi su riječi koje pripadaju leksiku nekog pisca, a nikad nisu postale dio aktivnoga leksika. Često su nekrotizmi nastali i zbog purističkih nastojanja.

Tako je, na primjer, leksem *ljesit* (drven) pronađen samo kod Brne Karnarutića (16. st.), leksem *bugljar* (rukovet) kod Ivana Belostenca (17./18. st.), leksemi *pritanopojec* (sopran), *kopnomjerac* (geometar), *djecovodbža* (pedagogija) kod Ardelija Della Belle (18. st.), lekseme *množba* (množenje), *lucba* (kemija) samo kod Bogoslava Šuleka (19. st.), navodi Ljiljana Butković u članku *Metodički model obradbe vremenske raslojenosti leksika* objavljenom u časopisu *Život i škola* (2008: 108). U uspoređenim se suvremenim rječnicima nekrotizmi ne spominju.

4.1.4. KNJIŠKI LEKSEMI

Knjiški leksemi riječi su koje se, bez obzira na svoju starost, pojavljuju samo u knjigama i rječnicima. Uglavnom su rezultat purističkih djelovanja starijih hrvatskih leksikografa. U tablici koja slijedi istaknuti su knjiški leksemi: *mirisnica*, *nadgrobnica*, *brodokršje* i *drvar*.

Tablica 4. Knjiški leksemi u suvremenim hrvatskim jednojezičnim rječnicima

	Anić, 1991.	Anić, 1988.	Anić, 2003.	LZ, 2000.	HER, 2002.
<i>mirisnica</i>	'parfimerija' (339.)	'parfimerija' (537.)	'parfimerija' (757.)	'trgovina u kojoj se prodaju mirisi; parfimerija' (537.)	-uz riječ miris navodi se 'mirisnica, parfimerija' (747.)
<i>nadgrobnica</i>	-ne navodi se	-upućuje se na riječ 'epitaf' (570.)	-upućuje se na riječ 'epitaf' (799.)	'nadgrobn natpis, nadgrobn govor ili pjesma u slavu umrlomu; epitaf: pjesma' (629.)	-uz riječ nadgrobn navodi se 'epitaf' (779.)
<i>brodokršje</i>	-ne navodi se	-ne navodi se	-ne navodi se	-ne navodi se	-ne navodi se
<i>drvar</i>	'trgovac drvom -onaj koji	'trgovac drvom -onaj koji	'trgovac drvom -onaj koji	'trgovac drvom -seljak koji	-uz riječ drvo nalazi se objašnjenje:

	siječe i prodaje drva' (128.)	siječe i prodaje drva' (192.)	siječe i prodaje drva' (258.)	siječe i prodaje drva' (215.)	'trgovac drvom -onaj koji siječe i prodaje drva' (277.)
--	-------------------------------	-------------------------------	-------------------------------	-------------------------------	---

Mirisnica

U sva tri izdanja Anićeva *Rječnika* pored riječi *mirisnica* upućuje se na riječ *parfimerija* (Anić, 1998: 537). *Rječnik* Leksikografskog zavoda pridodaje kako je *mirisnica* 'trgovina u kojoj se prodaju mirisi; parfimerija' (LZ, 2000: 537). U *Hrvatskom enciklopedijskom rječniku* uz riječ *miris* navodi se riječ *mirisnica* te se upućuje na *parfimeriju* kao i u Anićevim *Rječnicima*.

Nadgrobnica

U izdanju Anićeva *Rječnika* iz 1991. nema objašnjenja za riječ *nadgrobnica*, ali *Rječnik* iz 1998. i 2003. godine daju isto objašnjenje i upućuju na riječ *epitaf* (Anić, 1998: 570). U *Rječniku* Leksikografskog zavoda navedeno je slično objašnjenje: 'nadgrobnici natpis, nadgrobnici govor ili pjesma u slavu umrlomu; epitaf: pjesma' (LZ, 2000: 629). *Hrvatski enciklopedijski rječnik* pored riječi *nadgrobnici* navodi objašnjenje za *nadgrobnicu* (*epitaf*) (HER, 2002: 779).

Brodokršje

Riječ *brodokršje* nije objašnjena niti u jednom rječniku iz kojeg se provodi analiza. *Brodokršje* se može protumačiti kako *brodolom*.

Drvar

Za riječ *drvar* svi rječnici nude isto objašnjenje: 'trgovac drvom; onaj koji siječe i prodaje drva.' Jedina razlika je što se iz *Rječnika* Leksikografskog zavoda može iščitati da je *drvar* 'seljak koji siječe i prodaje drva'. U *Hrvatskom enciklopedijskom rječniku* objašnjenje se navodi pored riječi *drvo*.

Zanimljivi su još i sljedeći knjiški leksemi: *mudrac* (filozof), *kamenarnica* (kamenolom), *groboder* (grobar), *kruhopekarstvo* (pekarnica), *kolostaj* (kolodvor).

4.2. SLOJ KOJI SE NALAZI IZMEĐU AKTIVNOG I PASIVNOG LEKSIKA

4.2.1. ZASTARJELICE

Zastarjelice su riječi koje se sve rjeđe koriste u aktivnome, suvremenome leksiku i pripadaju u leksik na prijelazu koji svaki tren može postati pasivnim. Zastarjelice treba razlikovati od arhaizama koji već jesu dio pasivnoga leksika te se aktivno ne koriste. U tablici koja slijedi izdvojeno je nekoliko zastarjelica.

Tablica 5. Zastarjelice u suvremenim hrvatskim jednojezičnim rječnicima

	Anić, 1991.	Anić, 1988.	Anić, 2003.	LZ, 2000.	HER, 2002.
<i>fiskultura</i>	'fizička kultura' (151.)	'fizička kultura' (230.)	'fizička kultura; pokret općeg uzdizanja sportskih sklonosti (za razliku od vrhunskog sporta); vježbe za razgibavanje tijela; tjelesni odgoj u školi' (319.)	'tjelovježba' (263.)	'1945. fizička kultura, pokret općeg uzdizanja sportskih sklonosti (za razliku od vrhunskog sporta) -vježbe za razgibavanje tijela -tjelesni odgoj u školi' (346.)
<i>gombati se</i>	'raditi gimnastičke vježbe; gnjaviti se s kim oko čega; preganjati se, skakati ovamo i onamo obavljajući	'raditi gimnastičke vježbe; gnjaviti se s kim oko čega; preganjati se, skakati ovamo i onamo obavljajući	'raditi gimnastičke vježbe; gnjaviti se s kim oko čega; preganjati se, skakati ovamo i onamo obavljajući	'raditi gimnastičke vježbe; gimnasticirati; tući se, boriti se; prepirati se, gložati se' (296.)	'raditi gimnastičke vježbe; gnjaviti se s kim oko čega; preganjati se, skakati ovamo i onamo

	što' (171.)	što' (262.)	što' (364.)		obavljajući što' (392.)
<i>ferije</i>	'duži školski odmor; raspust' (149.)	'duži školski odmor; raspust' (226.)	'duži školski odmor; raspust, školski praznici' (312.)	'školski praznici; praznici: zimske, ljetne' (260.)	-uz riječ ferija nalazi se objašnjenje: 'duži školski odmor; raspust, školski praznici' (339.)
<i>beriva</i>	'mjesečna primanja službenika (najčešće u intelektualnim zvanjima); dohodak, osobni dohodak' (26.)	'mjesečna primanja službenika (najčešće u intelektualnim zvanjima); dohodak, plaća' (51.)	'mjesečna primanja službenika (najčešće u intelektualnim zvanjima); dohodak, plaća' (68.)	'mjesečna novčana primanja iz radnoga odnosa; plaća, dohodak' (63.)	-uz riječ beriva upućuje se na 'brati' (105.)

Fiskultura

Anićevi rječnici iz 1991. i 1998. godine iznose vrlo kratko objašnjenje za riječ *fiskultura*: 'fizička kultura' (Anić, 1998: 230). U novijem izdanju objašnjenje je nadopunjeno: 'fizička kultura; pokret općeg uzdizanja sportskih sklonosti (za razliku od vrhunskog sporta); vježbe za razgibavanje tijela; tjelesni odgoj u školi' (Anić, 2003: 319). *Rječnik* Leksikografskog zavoda spomenutu zastarjelicu objašnjava: 'tjelovježba' (LZ, 2000: 263). U *Hrvatskom enciklopedijskom rječniku* istaknuto je objašnjenje: '1945. fizička kultura, pokret općeg uzdizanja sportskih sklonosti (za razliku od vrhunskog sporta); vježbe za razgibavanje tijela; tjelesni odgoj u školi' (HER, 2002: 346)

Gombati se

Za riječ koja se na neki način nadovezuje na prethodnu također se može naći objašnjenje u rječnicima. U sva tri izdanja *Rječnika* Vladimira Anića stoji jednako objašnjenje: 'raditi gimnastičke vježbe; gnjaviti se s kim oko čega; preganjati se, skakati ovamo i onamo obavljajući što' (Anić, 1998: 262). *Rječnik* Leksikografskog zavoda nudi sljedeće objašnjenje: 'raditi

gimnastičke vježbe; gimnasticirati; tući se, boriti se; prepirati se, gložati se' (LZ, 2000: 296). *Hrvatski enciklopedijski rječnik* navodi identično objašnjenje kako i Anićevi *Rječnici*.

Ferije

Za riječ *ferije* svi rječnici iz kojih se provodi analiza nude slično objašnjenje. Kod Anića je istaknuto kako je *ferije* 'duži školski odmor; raspust' (Anić, 1998: 226). U novijem izdanju nadopunjeno je još time što je napisano kako su *ferije* 'školski praznici'. U *Rječniku* Leksikografskog zavoda napisano je kako mogu biti zimske i ljetne, dok je u *Enciklopedijskom rječniku* navedeno isto objašnjenje kao i u Anićevu najnovijem izdanju.

Beriva

Anićev *Rječnik* iz 1991. godine riječ *beriva* objašnjava na sljedeći način: 'mjesečna primanja službenika (najčešće u intelektualnim zvanjima); dohodak, osobni dohodak' (Anić, 1991: 26). U izdanju iz 1998. i 2003. godine iz objašnjenja je izostavljeno 'osobni dohodak' a nadopunjeno je riječju plaća (Anić, 1998: 68).

Rječnik Leksikografskog zavoda navodi slično objašnjenje: 'mjesečna novčana primanja iz radnoga odnosa; plaća, dohodak' (LZ, 2000: 63). Zanimljivo je istaknuti kako *Hrvatski enciklopedijski rječnik* spomenutu riječ objašnjava na drugačiji način, odnosno upućuje na riječ *brati*.

Iako se zastarjelice sve rjeđe koriste u aktivnome leksiku, još uvijek su mnoge prisutne u rječnicima hrvatskog jezika.

4.2.2. POMODNICE

Pomodnice su riječi koje označavaju neku pomodnu pojavu, brzo se šire i prihvaćaju, ali i brzo zastarijevaju te postaju dio pasivnog leksika. U tablici koja slijedi izdvojene su riječi: *panker, šminker, metalac i bekemica*.

Tablica 6. Pomodnice u suvremenim hrvatskim jednojezičnim rječnicima

	Anić, 1991.	Anić, 1988.	Anić, 2003.	LZ, 2000.	HER, 2002.
<i>panker</i>	-ne navodi se	-ne navodi se	'pripadnik punk pokreta' (991.)	-ne navodi se	-uz riječ pank navodi se panker 'pripadnik punk pokreta' (912.)
<i>šminker</i>	'čovjek koji mnogo polaže na vanjske efekte, koji se pomodno odijeva, pravi važan, šminka; kazališni radnik koji šminka glumce' (715.)	'čovjek koji mnogo polaže na vanjske efekte, koji se pomodno odijeva, pravi važan, šminka; kazališni radnik koji šminka glumce' (1159.)	'stručnjak koji šminka glumce i druge osobe pred nastup; onaj koji mnogo polaže u vanjske efekte, koji se pomodno odijeva, pravi važan' (1543.)	'obrtnik koji šminka, nanosi šminku; kazališni stručnjak za šminkanje glumaca; čovjek koji pretjerano drži do svoga vanjskog izgleda, koji se voli svidjeti komu, koji se pravi boljim nego što jest' (1226.)	-uz riječ šminka navodi se šminker 'stručnjak koji šminka glumce i druge osobe pred nastup; onaj koji mnogo polaže u vanjske efekte, koji se pomodno odijeva, pravi važan' (1284.)
<i>metalac</i>	'onaj koji po struci obrađuje metal, radnik u industriji metala' (335.)	'onaj koji po struci obrađuje metal, radnik u industriji metala' (530.)	'onaj koji po struci obrađuje metal, radnik u industriji metala' (747.)	'kovinar' (588.)	-uz riječ metal nalazi se objašnjenje: 'onaj koji po struci obrađuje metal, radnik u industriji metala' (733.)
<i>bekemica</i>	-ne navodi se	-ne navodi se	-ne navodi se	-ne navodi se	-ne navodi se

Panker

'Pripadnik punk pokreta' objašnjenje je koje se navodi u novijem izdanju *Rječnika* Vladimira Anića (Anić, 2003: 991) i u *Hrvatskom enciklopedijskom rječniku*. Starija izdanja Anićeva *Rječnika* i *Rječnik* Leksikografskog zavoda ne nude objašnjenje za ovu pomodnicu.

Šminker

Riječ *šminker* vrlo se često može čuti u svakodnevnom govoru, često u negativnom smislu ako se govori o osobi koja je preuređena te se pritom pravi važna. *Rječnik hrvatskoga jezika* (1991. i 1998. godine) Vladimira Anića potvrđuje prethodnu tvrdnju: 'čovjek koji mnogo polaže na vanjske efekte, koji se pomodno odijeva, pravi važan, šminka; kazališni radnik koji šminka glumce' (Anić, 1998: 1159). U novijem izdanju može se iščitati identično objašnjenje (Anić, 2003: 1543).

Leksikografski zavod u svome *Rječniku* navodi: 'obrtnik koji šminka, nanosi šminku; kazališni stručnjak za šminkanje glumaca; čovjek koji pretjerano drži do svoga vanjskog izgleda, koji se voli svidjeti komu, koji se pravi boljim nego što jest' (LZ, 2000: 1226). *Hrvatski enciklopedijski rječnik* ima isto objašnjenje kako i Anićev najnoviji *Rječnik*. Razlika je jedino u tome što se objašnjenje za riječ *šminker* navodi kod riječi šminka.

Metalac

U Anićevim rječnicima i u *Hrvatskom enciklopedijskom rječniku* za riječ *metalac* istaknuto je: 'onaj koji po struci obrađuje metal, radnik u industriji metala'; dok se u *Rječniku* Leksikografskog zavoda navodi kratko objašnjenje: 'kovinar' (LZ, 2000: 588). Kada su u pitanju pomodnice *metalac* je zapravo ljubitelj tzv. *metalne glazbe*. Rječnici dakako ne navode objašnjenje u tom smislu.

Bekemica

Iz Tablice 6. vidljivo je kako ni jedan rječnik ne navodi objašnjenje za navedenu riječ. Ova pomodnica nastala je u zadnjih par godina i odnosi se na bivšu pjevačicu i suprugu poznatoga nogometaša, Victoriu Beckham.

Ako je ono što znače ostalo u općoj uporabi, pomodnice postaju opće imenice (apelativi) kao, na primjer, *vespa*, *traperice*. U suprotnome, postaju historizmi.

4.2.3. OŽIVLJENICE

Oživljenice su riječi koje su prešle u pasivni leksik djelovanjem izvanjezičnih čimbenika, ali se zbog raznih političkih promjena vraćaju u aktivan leksik. Često su bile zamjenjivane drugim riječima. U tablici koja slijedi navedene su oživljenice: *djelatnik*, *oporbenjak*, *veleučilište* i *županija*.

Tablica 7. Oživljenice u suvremenim hrvatskim jednojezičnim rječnicima

	Anić, 1991.	Anić, 1988.	Anić, 2003.	LZ, 2000.	HER, 2002.
<i>djelatnik</i>	'onaj koji djela, marnik, djelatelj, javni radnik, radnik' (111.)	'marnik, onaj koji djeluje na opću korist u javnom životu, javni radnik; onaj koje je u radnom odnosu, onaj koji živi od rada' (167.)	'marnik, onaj koji djeluje na opću korist u javnom životu, javni radnik; onaj koje je u radnom odnosu, onaj koji živi od rada (radnik, službenik) -radni ran, rabetnjak' (226.)	'javni radnik; aktivist (kulturni, sportski, politički); osoba koja obavlja ugovoreni posao; zaposlenik, namještenik, radnik' (189.)	'marnik, onaj koji djeluje na opću korist u javnom životu, javni radnik; onaj koje je u radnom odnosu, onaj koji živi od rada (radnik, službenik) -radni dan, rabetnjak' (255.)
<i>oporbenjak</i>	-ne navodi se	'onaj koji je dio ili član oporbe, opozicionar; koji se opire, koji je stalno u oporbi; pravdaš' (691.)	'onaj koji je dio ili član oporbe, opozicionar; koji se opire, koji je stalno u oporbi; pravdaš' (946.)	'pristaša oporbe; opozicionar' (761.)	-uz riječ otpor nalazi se riječ oporbenjak: 'onaj koji je dio ili član oporbe, opozicionar; koji se opire, koji je stalno u oporbi; pravdaš' (879.)
<i>veleučilište</i>	-ne navodi se	-ne navodi se	-ne navodi se	-ne navodi se	-ne navodi se
<i>županija</i>	'administrativno-politička jedinica u zemljama Habsburške monarhije do 1918.; župa -ustanova	'administrativno-politička jedinica u zemljama Habsburške monarhije do 1918.; župa -ustanova	'administrativno-politička jedinica u zemljama Habsburške monarhije do 1918.; župa -ustanova	'velika upravno-teritorijalna jedinica koja u sebi sadržava gradove i općine:	-uz riječ župa nalazi se objašnjenje: 'administrativno-politička jedinica u zemljama Habsburške

	uprave i njena zgrada' (874.)	uprave i njena zgrada - administrativno-politička jedinica u Republici Hrvatskoj' (1403.)	uprave i njena zgrada - administrativno-politička jedinica u Republici Hrvatskoj' (1871.)	zagrebačka, istarska -ustanova koja obnaša upravne poslove na području županije: Vukovarsko-srijemska -zgrada u kojoj je sjedište županijske uprave' (1449.)	monarhije do 1918. -ustanova uprave i njena zgrada - administrativno-politička jedinica u Republici Hrvatskoj' (1511.)
--	-------------------------------	---	---	--	---

Djelatnik

U Anićevu *Rječniku* iz 1991. godine istaknuto je objašnjenje: 'onaj koji djela, marnik, djelatelj, javni radnik, radnik' (Anić, 1991: 11). Iz izdanju iz 1998. godine prošireno je: 'marnik, onaj koji djeluje na opću korist u javnom životu, javni radnik; onaj koje je u radnom odnosu, onaj koji živi od rada' (Anić, 1998: 167). Kako mnoge riječi imaju identično objašnjenje u starijem i novijem izdanju rječnika tako je i kod ovoga primjera. U najnovijem izdanju je još dodano: 'radnik, službenik; radni ran, rabetnjak' (Anić, 2003: 255). Jednako se objašnjenje može iščitati i iz *Enciklopedijskog rječnika*, samo što riječ *djelatnik* u ovome rječniku pripada zastarjelicama, a ne oživljenicama.

U *Rječniku* Leksikografskog zavoda uz riječ *djelatnik* stoji objašnjenje: 'javni radnik; aktivist (kulturni, sportski, politički); osoba koja obavlja ugovoreni posao; zaposlenik, namještenik, radnik' (LZ, 2000: 189).

Oporbenjak

Oporbenjak je onaj koji je 'dio ili član oporbe, opozicionar; koji se opire, koji je stalno u oporbi; pravdaš'; navedeno je u izdanjima Anićeve *Rječnika* iz 1999. i 2003. godine (Anić, 1998: 691). U izdanju iz 1991. godine ne navodi se objašnjenje za navedenu oživljenicu. Iz *Rječnika* Leksikografskog zavoda također se može iščitati slično objašnjenje: 'pristaša oporbe;

opozicionar' (LZ, 2000: 761). U *Enciklopedijskom rječniku* nalazi se identično objašnjenje kao i kod Anića samo što je napisano pored riječi opor.

Navedene riječi su često bile zamjenjivane riječima radnik ili opozicionar. Rječnici iz kojih je provedena analiza nude obje mogućnosti što je vidljivo u prethodnoj analizi.

Veleučilište

Za riječ *veleučilište* ni u jednome se rječniku ne pronalazi objašnjenje, što je vrlo neobično.

Županija

Županija je 'administrativno-politička jedinica u zemljama Habsburške monarhije do 1918.; župa; ustanova uprave i njena zgrada', navodi se u Anićevoj *Rječniku* iz 1991. godine (Anić, 1991: 874). U novijim izdanjima ovo objašnjenje je nadopunjeno natuknicom: 'administrativno-politička jedinica u Republici Hrvatskoj' (Anić, 1998: 1403).

Identično objašnjenje može se iščitati i iz *Enciklopedijskog rječnika*. U *Rječniku* Leksikografskog zavoda istaknuto je: 'velika upravno-teritorijalna jedinica koja u sebi sadržava gradove i općine: *zagrebačka, istarska*; ustanova koja obnaša upravne poslove na području županije: *Vukovarsko-srijemska*; zgrada u kojoj je sjedište županijske uprave' (LZ, 2000: 1449).

4.2.4. NOVOTVORENICE

Novotvorenice ili neologizmi nove su riječi koje još nisu potpuno postale dijelom aktivnog leksika. U tablici su izdvojeni: *računalo, perilica, samoposluživanje i željeznica*.

Tablica 8. Novotvorenice u suvremenim hrvatskim jednojezičnim rječnicima

	Anić, 1991.	Anić, 1988.	Anić, 2003.	LZ, 2000.	HER, 2002.
<i>računalo</i>	'sprava ili uređaj koji služi za računanje i	'sprava ili uređaj koji služi za računanje i	'sprava ili uređaj koji služi za računanje i	'naprava s kuglicama za učenje računala u početku	-objašnjenje se nalazi uz riječ račun: 'sprava ili

	obrađivanje brojčano iskazanih podataka; kompjuter' (593.)	obrađivanje brojčano iskazanih podataka; kompjuter' (954.)	obrađivanje brojčano iskazanih podataka - pomagalo za računanje; kompjuter, računar; osobno, prijenosno, stolno' (1273.)	razrade pučke škole; pomagalo za računanje i obradbu podataka; elektronički uređaj za obradbu podataka koji prihvaća naredbe i podatke, obavlja nad njima programirane radnje i ispisuje tražene podatke radi daljnje uporabe; kompjutor (digitalno, osobno računalo za osobnu uporabu)' (1027.)	uređaj koji služi za računanje i obrađivanje brojčano iskazanih podataka - pomagalo za računanje; kompjuter, računar; osobno, prijenosno, stolno' (1085.)
<i>perilica</i>	-ne navodi se	'uređen ulaz u more koji služi za pranje ribe; perilo; stroj za pranje (rublja)' (1294.)	'uređen ulaz u more koji služi za pranje ribe; perilo; stroj za pranje (rublja)' (1019.)	'stroj za pranje: rublja, suda' (1348.)	-upućuje se na riječ prati (937.)
<i>samoposluživanje</i>	'način posluživanja u prodavaonici i ekspres-restoranima bez izravne usluge osoblja; samoposluga' (639.)	'način posluživanja u prodavaonici i ekspres-restoranima bez izravne usluge osoblja; samoposluga' (1031.)	'način posluživanja u prodavaonici i ekspres-restoranima bez izravne usluge osoblja; samoposluga (benzinska crpka, restoran)' (1369.)	'samostalno traženje i uzimanje izložene robe u prodavaonici i restauracijama - samoposluživaonica' (1100.)	-uz riječ samoposluga nalazi se objašnjenje: 'način posluživanja u prodavaonici i ekspres-restoranima bez izravne usluge osoblja; samoposluga (benzinska crpka, restoran)' (1159.)

<i>vikendica</i>	'kuća u kojoj se provodi tjedni ili godišnji odmor' (805.)	'manja prikladno građena kuća uređena za odmor; kuća za odmor' (1299.)	'manja prikladno građena kuća uređena za odmor; kuća za odmor' (1733.)	'kućica izvan grada za nedjeljni boravak' (1351.)	-uz riječ vikend nalazi se objašnjenje: 'manja prikladno građena kuća uređena za odmor; kuća za odmor' (1424.)
------------------	--	--	--	---	--

Računalo

'Sprava ili uređaj koji služi za računanje i obrađivanje brojučano iskazanih podataka; kompjuter' (Anić, 1998: 954) objašnjenje je koje navode starija izdanja Anićeva *Rječnika*. Novije izdanje ima preciznije objašnjenje: 'pomagalo za računanje; kompjuter, računar; osobno, prijenosno, stolno' (Anić, 2003: 1273).

U *Rječniku* Leksikografskog zavoda može se iščitati opširnije objašnjenje: 'naprava s kuglicama za učenje računala u početku razrade pučke škole; pomagalo za računanje i obradbu podataka; elektronički uređaj za obradbu podataka koji prihvaća naredbe i podatke, obavlja nad njima programirane radnje i ispisuje tražene podatke radi daljnje uporabe; kompjutor (digitalno, osobno računalo za osobnu uporabu)' (LZ, 2000: 1027). *Enciklopedijski rječnik* nudi isto objašnjenje kako i Anićev najnoviji Rječnik.

Može se uočiti bitna razlika kod riječi *računalo*. Anićev i *Enciklopedijski rječnik* između ostalih objašnjenja navodi riječ *kompjuter* dok je u *Rječniku* Leksikografskog zavoda navedeno *kompjutor*.

Perilica

U Anićevu izdanju *Rječnika* iz 1991. godine ne navodi se objašnjenje za riječ *perilica*. Ostala dva izdanja imaju identično objašnjenje: 'uređen ulaz u more koji služi za pranje ribe; perilo; stroj za pranje (rublja)' (Anić, 1998: 1294). U *Rječniku* Leksikografskog zavoda

izostavljeno je jedno od objašnjenja koje navodi Anićev *Rječnik*, može se iščitati samo da je *perilica* 'stroj za pranje: rublja, suđa' (LZ, 2000: 1348). U *Enciklopedijskom rječniku* upućuje se na riječ prati (HER, 2002: 937).

Samoposluživanje

Iz Tablice 8. vidljivo je kako Anićevi stariji rječnici donose objašnjenje: 'način posluživanja u prodavaonicama i ekspres-restoranima bez izravne usluge osoblja; samoposluga' (Anić, 1998: 1031). U najnovijem izdanju objašnjenje je prošireno tako što je napisano kako samoposluga može biti benzinska crpka i restoran. Identično objašnjenje može se iščitati i iz *Enciklopedijskog rječnika* dok u *Rječniku* Leksikografskoga zavoda stoji: 'samostalno traženje i uzimanje izložene robe u prodavaonicama i restauracijama; samoposluživaonica' (LZ, 2000: 1100).

Vikendica

Najstarije izdanje Anićeva *Rječnika* za riječ *vikendica* navodi: 'kuća u kojoj se provodi tjedni ili godišnji odmor' (Anić, 1991: 805). Ostala dva izdanja Anićeva *Rječnika* i *Hrvatski enciklopedijski rječnik* imaju identično objašnjenje: 'manja prikladno građena kuća uređena za odmor; kuća za odmor'.

Rječnik Leksikografskog zavoda ovu riječ objašnjava na sličan način kao i prethodno navedeni rječnici: 'kućica izvan grada za nedjeljni boravak' (LZ, 2000: 1351).

5. EUFEMIZMI

Eufemizmi se tradicionalno obrađuju unutar retorike i teorije književnosti, no u posljednje vrijeme zbog životnosti i značenja te pojave u komunikaciji sve su više temom suvremenih semantički, pragmatolingvistički i sociolingvistički usmjerenih istraživanja, a već su postali i predmetom leksikografskih djela, navodi Branko Kuna u članku objavljenom u *Fluminensiji Identifikacija eufemizama i njihova tvorba u hrvatskom jeziku* (Kuna, 2007: 95).

Dinka Pasini u članku *Eufemizmi u Anićeve rječniku* objavljenom također u *Fluminensiji* navodi sljedeće: „Eufemizam je jedna od leksikografskih oznaka za obilježenost u Anićeve Rječnicima. Anić eufemizam definira kao blažu riječ. Sociolingvistički promatrano, eufemizmi su pozitivno obilježene riječi. Oni se pojavljuju umjesto riječi koje se smatraju, s društvenoga stajališta neprikladnima, jer mogu povrijediti nečiji obraz. Drugim riječima, eufemizmi zamjenjuju tzv. negativno obilježene riječi ili disfemizme“ (Pasini, 2005: 59).

Kao eufemizmi se u jezikoslovnoj literaturi opisuju:

1. - metafore
2. - proširivanje i skraćivanje riječi
3. – zamjena: opće za pojedinačno i pojedinačno za opće
4. - hiperbola i litota
5. - posuđenice iz drugih jezika

O raznolikosti eufemizama B. Kuna kaže: „Pojam se eufemizma u lingvistici proteže na velik raspon idioma, počesto funkcionalno oprečnih, od žargona, tajnih jezika socijalnih i profesionalnih skupina do kolokvijalnog i općeg jezika.“ (Kuna, 2002: 37)

Za razliku od Anićeve *Rječnika*, *Rječnik* Leksikografskog zavoda ne navodi eufemizme, što je značajna razlika između tih dvaju rječnika, a može se povezati s utjecajem razgovornoga jezika na rječnik V. Anića. U *Hrvatskom enciklopedijskom rječniku* također postoje eufemizmi. U Tablici 9. izdvojeno je nekoliko riječi koje se opisuju i kao eufemizmi u Anićeve *Rječniku* te u *Enciklopedijskom rječniku*. Navode se i njihova objašnjenja u *Rječniku* Leksikografskog zavoda.

Tablica 9. Eufemizmi u suvremenim hrvatskim jednojezičnim rječnicima

Riječ	Anićev rječnik	Rječnik Leksikografskog zavoda	Enciklopedijski rječnik
boc	'za radnje kad se bode ili za ubod' (70.)	Ne navodi se	Upućuje se na riječ bosti gdje stoji objašnjenje: 'za radnje kad se bode ili za ubod' (130., 139.)
iskustvo	'ono što se spoznalo intimnim odnosom s drugom osobom' (327.)	'znanje stečeno životnim doživljajima' (370.)	Uz riječ iskusan stoji objašnjenje: 'ono što se spoznalo intimnim odnosom s drugom osobom' (491.)
lagati	'zaobilaziti istinu' (475.)	'svjesno obmanjivati neistinitim tvrdnjama' (527.)	'namjerno govoriti ono što je protivno istini' (654.)
ljubica	'draga ženska osoba' (501.)	'rod iz porodice ljubica, zeljastih ili drvenastih biljaka' (558.)	'rod malih zeljastih biljaka iz porodice ljubica' (691.)
napraviti	'izvršiti veliku nuždu' (djeca) (587.)	'radom proizvesti nov proizvod' (649.)	'izvršiti veliku nuždu (djeca)' (792.)
neistina	'laž' (608.)	'neistinita tvrdnja' (671.)	'laž' (807.)
umrijeti	'otići na vječni počinak' (1248.)	'izgubiti životnu silu, energiju, prestati živjeti' (1307.)	'doći u stanje bez životnih funkcija (o čovjeku)' (1381.)
prazniti se	'vršiti tjelesnu nuždu' (848.)	'postajati prazan, činiti praznim' (926.)	'vršiti tjelesnu nuždu' (1015.)
proveseliti se	'napiti se' (933.)	'veseleći se provesti neko vrijeme, zabaviti se' (1011.)	'napiti se' (1069)
tur	'stražnjica' (1222.)	'stražnjica, rit' (1284.)	'stražnjica' (1363.)
volja	'biti zagrijan alkoholom' (1313.)	'svojstvo čovjeka da može donijeti odluku u svim životnim prilikama' (1365.)	'ljudsko racionalno svojstvo, sposobnost duha da što hoće, da se može odlučiti na što' (1439.)
zadah	'neugodan miris, vonj, smrad' (1329.)	'blaži smrad; vonj' (1380.)	'neugodan miris, vonj, smrad' (1458.)
veseo	'koji je popio malo preko mjere; pripit' (1294.)	'koji je dobro raspoložen; koji očituje veselje' (1347.)	'koji je popio malo preko mjere; pripit' (1419.)

seljo	'seljak' (1045.)	'seljak' (1115.)	'seljak' (1175.)
nemali	'koji nije ni malen ni sitan' (611.)	Dosta, puno, vrlo, jako. (674.)	'koji nije ni malen ni sitan; znatan' (809.)

Iz tablice je vidljivo kako se u *Rječniku* Leksikografskog zavoda riječ *boc* ne navodi, dok je u Anićevu *Rječniku* i *Enciklopedijskom rječniku* objašnjena kao eufemizam. Riječ *tur* u Anićevu *Rječniku* i *Rječniku* Leksikografskog zavoda ima identično objašnjenje, a sve ostale riječi se u potpunosti razlikuju.

Enciklopedijski rječnik je veoma sličan Anićevu. Iz tablice se može uočiti kako samo riječi *lagati*, *ljubica* i *umrijeti* nisu eufemizmi dok sve ostale riječi jesu. Vidljivo je da se eufemizmi u *Rječniku* Leksikografskog zavoda ne navode u tolikoj mjeri koliko su navedene u Anićevu *Rječniku*. Dinka Pasini u spomenutom članku navodi da ih nema dovoljno ni u Anićevu *Rječniku*, samo dvadeset pet (Pasini, 2005: 59).

U Anićevu *Rječniku* česti su disfemizmi, a znače namjernu uporabu ružnijeg, oštrijeg izraza ili riječi umjesto normalnog ili eufemizma. U rječniku su također prisutne psovke. Psovke su uvredljive riječi, sintagme ili rečenice koje nisu prihvaćene u općim načelima bontona te se smatraju nepristojnim i neprikladnim. U hrvatskom jeziku psovke se uglavnom odnose na seks, spolne organe, vrijeđanje rodbine, blasfemiju, izjednačivanje ljudi sa životinjama, a mogu se iščitati iz Anićeve *Rječnika*. To još jednom potvrđuje razlike u ustrojstvu *Rječnika hrvatskog jezika V. Anića* i *Hrvatskog enciklopedijskog rječnika*, s jedne strane, i *Rječnika hrvatskoga jezika* Leksikografskog zavoda, urednika Jure Šonje, s druge strane. Dok se *Rječnik* Leksikografskoga zavoda temelji na višemu stilu hrvatskoga jezika, prva dva rječnika unose riječi razgovornoga stila, među njima i vulgarizme, disfemizme, ali i druge stilski obilježene riječi, primjerice eufemizme.

6. OSTALE RAZLIKE U RJEČNICIMA

Pojedini primjeri koji u nastavku slijede preuzeti su iz članka Artura Rafaelovića Bogdasarova *Normativni status odrednica u rječnicima* iz 2007.

Pravopisne razlike

Značajna razlika u rječnicima može se uočiti ako se usporedi pravopis. U Anićeve *Rječniku* riječ *general-bojnik* (Anić, 1998: 246) navedena je sa spojnikom, dok je u *Rječniku* Leksikografskog zavoda napisana bez spojnika; *general bojnik* (LZ, 2000: 282). U *Hrvatskom enciklopedijskom rječniku* navedena riječ napisana je kao i u Anićeve *Rječniku* *general-bojnik* (HER, 2002: 317). U standardnom jeziku pravilno je pisanje takvih riječi sa spojnikom zato što se sklanja samo druga riječ, a prva ostaje ista kroz sve padeže.

Naglasne razlike

Također se može uočiti razlika u naglascima. Riječ *Aùstrālija* (Anić, 1998: 34) u Anićeve *Rječniku* ima kratkouzlazni naglasak na drugom slogu, dok u *Rječniku* Leksikografskog zavoda stoji kratkouzlazni naglasak na prvom slogu *Áustrālija* (LZ, 2000: 43). *Enciklopedijski rječnik* nudi dvije mogućnosti: *Aùstrālija* (Austrālija) (HER, 2002: 193). Zanimljive su još neke usporedbe: *dójam* (Anić, 1998: 175) – *dòjam* (LZ, 2000: 196) – *dójam* (HER, 2002: 6); *zèba* (Anić, 1998: 1371) – *zèba* (LZ, 2000: 1423) - *zéba* (HER, 2002: 155).

Glasooblikoslovne razlike

Razlika je vidljiva i u množinskim oblicima u odnosu na pisanje t i d ispred c. *Rječnik* Leksikografskog zavoda donosi samo jedan oblik, ali isključivo s t ili d: *predak* (mn. predci) (LZ, 2000: 929). Anićeve *Rječnik* i *Enciklopedijski rječnik* također navode samo jedan oblik, i to bez t ili d *predak* (mn. precí).

Rodovne razlike

U nastavku su navedene riječi koje pojedini rječnici označuju muškim ili ženskim rodom, katkad i oba, odnosno navode da pripadaju a-sklonidbi ili i-sklonidbi. Napominje se da Stjepko Težak u članku *Hrvatski naš osebjuni* smatra u tim slučajevima rod razlikovnim: *čar* i *glad* u hrvatskom su muškoga roda, a u srpskom ženskoga roda (Težak, 2000: 104). U Anićeveu *Rječniku* i *Enciklopedijskom rječniku* *čar* je muškoga roda, a *glad* može biti i u muškom i u ženskom rodu. *Rječnik* Leksikografskog zavoda navodi kako su i *čar* i *glad* ženskoga roda.

Rječotvorne razlike

Sljedeća razlika koja se može uočiti je razlika u riječima istoga korijena ili osnove. One su u rječnicima navedene sa sufiksima, jednim ili dva, pri čemu se oba smatraju ravnopravnima ili se jedan upućuje na drugi. Pojedini autori preporučuju da se od rječotvornih inačica poput *nosilac/nositelj* rabe samo one s dometkom *-lac*.

U Anićeveu *Rječniku* stoji: *nositelj* = *nosilac* (Anić, 1998: 636), dok je u *Rječniku* Leksikografskog zavoda navedeno sljedeće: *nosilac* -> *nositelj* (LZ, 2000: 705). U *Hrvatskom enciklopedijskom rječniku* navedeno je: *nositelj* te se u nastavku upućuje na riječ *nosilac* (HER, 2002: 473)

7. ZAKLJUČAK

Usporedba triju suvremenih hrvatskih jednojezičnika (*Rječnika hrvatskoga jezika* Vladimira Anića iz 1991., 1998. i 2003. godine, *Rječnika hrvatskoga jezika* koji izdaje Leksikografski zavod Miroslav Krleža i Školska knjiga 2000. godine te *Hrvatskog enciklopedijskog rječnika* iz 2002. godine.) pokazuje da *Rječnik hrvatskoga jezika* Vladimira Anića i *Hrvatski enciklopedijski rječnik* imaju dosta sličnosti, dok se *Rječnik hrvatskoga jezika* Leksikografskog zavoda značajno razlikuje.

Anićev *Rječnik* prvi je puta izdan 1991. godine, dok je *Rječnik* Leksikografskog zavoda izdan tek 2000. godine iako je građa prikupljana ranije. *Hrvatski enciklopedijski rječnik* prvi je put izdan 2002. godine. Sličnosti Anićeva *Rječnika* i *Enciklopedijskog rječnika* mogu se pripisati tome što je Vladimir Anić redio i na jednome i na drugome rječniku. Treba naglasiti kako je najnovije izdanje Anićeva *Rječnika* koji je uspoređen u ovom radu puno opsežnije nego prvo izdanje iz 1991. godine. Mnogi primjeri iz *Enciklopedijskog rječnika* jednaki su primjerima, odnosno objašnjenjima, Anićeva najnovijeg izdanja *Rječnika*.

Pri analizi vremenske raslojenosti leksika može se uočiti kako su u sva tri rječnika zapisani historizmi, arhaizmi, knjiški leksemi, zastarjelice, pomodnice, oživljenice i novotvorenice. Međutim, razlika ipak postoji u objašnjenjima riječi, odnosno u načinu i duljini objašnjenja. Za pojedine primjere ne postoje objašnjenja u rječnicima. Takav je primjer uočen kod riječi *nadgrobnica* (u Anićevu izdanju iz 1991. godine), *horugva*, *polza*, *veleučilište*, *bekemica* i *brodokršje*. (u svim rječnicima). Posebno treba naglasiti objašnjenje za riječ *metalac* koja kada su u pitanju pomodnice zapravo označava ljubitelje tzv. metalne glazbe. Rječnici dakako ne navode objašnjenje u tom smislu.

Nadalje se može zaključiti kako su Anićev *Rječnik* i *Enciklopedijski rječnik* puno opsežniji kada su u pitanju eufemizmi. U *Rječniku* Leksikografskog zavoda ih je vrlo malo, može se reći da ih taj rječnik uopće ne navodi. Pri provedenoj analizi odabranih riječi zabilježen je jedan eufemizam u *Rječniku* Leksikografskog zavoda.

Pravopis ovih triju rječnika također se razlikuje. Dok se kod Anića i u *Enciklopedijskom rječniku* u pojedinim riječima piše spojnik, u *Rječniku* Leksikografskog zavoda to nije slučaj. Naglasci, rodovi i množinski oblici u odnosu na pisanje *d* i *t* razlikuju se u *Rječniku* Leksikografskog zavoda. Primjerice, riječ *Austrālija* u Anićevu *Rječniku* i *Hrvatskom enciklopedijskom rječniku* ima kratkouzlazni naglasak na drugom slogu, dok u *Rječniku* Leksikografskog zavoda stoji kratkouzlazni naglasak na prvom slogu *Àustrālija*. Kada su u pitanju rodovi i množinski oblici bitno je naglasiti kako u Anićevu *Rječniku* i *Enciklopedijskom*

rječniku riječ *čar* je muškoga roda, a *glad* može biti i u muškom i u ženskom rodu. *Rječnik* Leksikografskog zavoda navodi kako su i *čar* i *glad* ženskoga roda.

Uočena je i razlika u rječnicima kada su u pitanju riječi istoga korijena ili osnove. Tako U Anićeveu *Rječniku* stoji: *nositelj* = *nosilac*, dok je u *Rječniku* Leksikografskog zavoda navedeno sljedeće: *nosilac* -> *nositelj*. U *Hrvatskom enciklopedijskom rječniku* navedeno je: *nositelj* te se u nastavku upućuje na riječ *nosilac* te se opet može primijetiti sličnost s Anićeveim *Rječnikom*. Razlika je vidljiva i u množinskim oblicima u odnosu na pisanje t i d ispred c. *Rječnik* Leksikografskog zavoda donosi samo jedan oblik, ali isključivo s t ili d: *predak* (mn. *predci*) dok Anićeve *Rječnik* i *Enciklopedijski rječnik* također navode samo jedan oblik, i to bez t ili d *predak* (mn. *preci*). Iz prethodno navedenoga vidljiva je razlika *Rječnika* Leksikografskog zavoda u odnosu na Anićeve i *Enciklopedijski rječnik*.

Naglasci na različitim slogovima, pripadanje riječi različitim sklonidbama, izostavljanje *d* ili *t* značajke su koje su uočene tijekom analize.

8. LITERATURA

- Anić, Vladimir, 1991. *Rječnik hrvatskoga jezika*, Novi Liber: Zagreb.
- Anić, Vladimir, 1998. *Rječnik hrvatskoga jezika*, Novi Liber: Zagreb.
- Anić, Vladimir, 2003. *Veliki rječnik hrvatskoga jezika*, Novi Liber: Zagreb.
- Badurina, Lada, 1991. Od riječi do rječnika. *Fluminensia* 1/2: 221 – 223.
- Blaževac, Krešimir, 2002. Hrvatski enciklopedijski rječnik. *Rasprave instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje*, 28: 291 – 315, Zagreb.
- Butković, Ljiljana, 2008. Metodčki model obradbe vremenske raslojenosti leksika. *Život i škola* 19: 105 – 110.
- Kuna, Branko, 2007. Identifikacija eufemizama i njihova tvorba u hrvatskom jeziku. *Fluminensia* 1: 95 – 113.
- Marković, Ivan, 2011. Važniji hrvatski rječnici. Zagrebačka slavistička škola. Anagram: Zagreb.
- Matasović, Ranko; Jojić, Ljiljana; Vladimir Anić i suradnici, 2002. *Hrvatski enciklopedijski rječnik*, Novi Liber: Zagreb
- Mostarkić, Snježana, 2001. Vladimir Anić (1930. – 2000.). *Jezik* 3: 82 – 84.
- Pasini, Dinka, 2005. Eufemizmi u Anićevu rječniku. *Fluminensia* 2: 59 – 66.
- Pelz, Ivan, 1991./1992. Nekoliko napomena uz Anićev rječnik, *Jezik*, 39:5, Zagreb.
- Petrović, Bernardina, 2006. Hrvatska jednojezična leksikografija u 20. stoljeću, Zbornik Hrvatski jezik u XX. stoljeću , Zagreb : Matica hrvatska, 463-490.
- Pranjković, Ivo, 2001. Rječnik hrvatskoga jezika. *Rasprave instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje*, 27: 388 – 394, Zagreb.
- Rafaelović Bogdasarov, Artur, 2007. Normativni status odrednica u rječnicima. *Pregledni znanstveni rad. Moskva. Lahor* 3, Zagreb.
- Samardžija, Marko, 2003.. Hrvatski jezik 4. (*Leksikologija s poviješću hrvatskoga jezika*), Školska knjiga, Zagreb.
- Šonje, Jure (ur.), 2000. *Rječnik hrvatskoga jezika*, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Školska knjiga: Zagreb.
- Tafra, Branka, 1992. Crtice u Anićevu Rječniku, *Jezik*, 39 :4, Zagreb.
- Težak, Stjepko, 2000. *Hrvatski naš osebjuni*. Školske novine: Zagreb.

